

Historiebrev

No.4/2024 Enerhaugen, Grønland og Tøyen historielag

August 2024

Redaksjonens kommentar

Vi skriver i dette Historiebrevet om Nylands Verksted. Et annet mer aktuelt tema er Nylandsbrua som jo skyggelegger Grønland og som i sin tid var starten på et motorveisystem som aldri ble fullført. Temaet er tatt opp i Aftenposten i juli. Mange gode forslag til å fjerne uvesenet har bare endt i en skuff. Ikke en krone er bevilget. Noen er allikevel ekstra utålmodige. Eierne av Galleri Oslo har lansert store planer for egen eiendom. Men så lenge Nylandsbrua går tvers gjennom eiendommen, kan lite gjøres. Nå lanserer de et helt nytt innspill som kan gjøre planen mulig. De har fått fagfolk i Asplan Viak og A-lab til å se på saken med friske øyne. Nylig viste de det de mener er løsningen, på et møte i «Plansamarbeidet». Nylandsbrua rives ved Lakkegata og erstattes med en bygate langs bebyggelsen på Grønland mot Akerselva. Gaten krysser så Schweigaards gate – og «rampes opp» over sporene på Oslo S og videre mot Bjørvika.

Redaksjonen synes dette kan være starten på en ny æra for Grønland og Schweigaards gate—ja hele Oslo øst.

Hva skjer i historielaget framover?

27.08 Omvisning på Tøyen skole. Kjell Veivaag, Arne Danielsen og Jørn Jørgensen.

07.09 Kulturminnedagen og historielaget har stand på Tøyen Torg

19.09 400-års utstillingen «Fra Oslo til Christiania», Oslo Bymuseum.

08.10 EGT historielag 5 års jubileum + foredrag av Idretts-historiegruppa.

12.11 Foredrag om «fenomenet» Gråbeingårdene.

10.12 Julemøte. Foredrag om skillingsviser og sang.

Sjekk kalenderen på hjemmesiden!

Vi skriver om Hovinbekken i dette Historiebrevet. Hovinbekken har definert Gamlebyens nordgrense mot Grønland. Den har hatt en rekke sidebekker som idag er lagt i rør. Fram til nedre del ble lagt i rør og ført over til Akerselvas utløp, hadde den utløp i fjorden der hvor dagens kryss Schweigaards gate/Grønlandsleiret/Oslo gate er.

Krysset Schweigaards gate/Grønlandsleiret/Oslo gate. Foto: Terje Knudsen.

Intervju med Martin Blindheim

Martin Blindheim er medlem av historielaget. Han er født 1/11 1947 og bor i dag i en av høyblokkene på Enerhaugen. Dette er et lite utsnitt av videointervjuet som ble gjort i mai 2024 i anledning av prosjektet OSLOVE og Oslo 400 år.

«Jeg er egentlig født i Aker, men det ble Oslo ganske kjøpt. Jeg kommer fra Ullevål stadion, pen vestkant med hage og bor nå i blokkleilighet på Tøyen. Så det har jo for så vidt vært en slags geografisk klassereise det også. Med motsatt fortegn.

På Tøyen så var det en forretning som solgte sånne militære skinnluer, saueskinnsluer, så da våget jeg og en kompis oss ned til Jens Bjelkes gate der den butikken lå, og det husker jeg at jeg syntes var ganske skummelt. Det var veldig langt av gårde. Det var ikke sånn at det var fiendeland, men vi visste ikke helt hva vi gikk til altså. Underlig å tenke på at samme år gikk jeg ukevis i ukjente fjell uten å være engstelig for noe. Men det gikk fint. Vi fikk kjøpt saueskinnsluer og brukte dem mye.

Det neste minnet fra Tøyen

eller i nærmiljøet, det var fra 1969. Da var det en svær aksjon på Vaterland som heter "Et sted å være" som jeg var med på. Og jeg bodde der.

En dag jeg hadde vært på et aktivismøte langt av gårde, så ble jeg, langhåret, krøllete hår, afghaner, pels og så sikkert ikke helt ut slik som politiet mente det, så jeg ble tauet inn av politiet i Bekkegata, Tøyenbekken, som banket meg opp og slapp meg ut igjen. Det var nok en ganske skjellsettende opplevelse for meg. Men gjennom «Et sted å være» så kom jeg jo i kontakt med helt andre miljøer enn det jeg kjente fra Ullevål stadion. Særlig alle disse gamle alkoholikkerne som bosatte seg der gjennom Aksjon Innlegger. Og da beveget jeg på en måte meg selv lengre østover i byen.

I 1970 så fikk jeg jobb på Tøyen fritidsklubb. Og den var relativt ny. Den ble åpnet i 66. Det var en storstilet åpning hvor selveste Jennifer Green spilte, og ryktene sa at det var 6-700 mennesker innom for å høre. Det var en veldig aktiv fritidsklubb, og det var jo på en måte fritidsklubbenes høy-sesong da i 70 åra. Det ble også veldig viktig for meg, og gjorde at jeg ikke fortsatte noen akademisk karriere eller havnet der, men ble sosialarbeider og jobbet med mer utslåtte folk. Og det har jeg gjort resten av livet, egentlig - både på jobb, på gata,

Martin Blindheim på Tøyen Torg september 2023 under historielagets Kulturminnedag. Foto: Karin Arnesen.

Gjengen fra Tøyen Fritidsklubb (1960-70 tallet) traff hverandre tilfeldigvis igjen på Kulturminnedagen. Fra venstre Ellen Wennberg som var ansatt i klubben. Odd Horvin jobbet på Ungdomskonroret. Martin Blindheim og Arne Danielsen. Foto: Karin Arnesen.

Vårt historielag Enerhaugen, Grønland og Tøyen ønsker flere medlemmer!

I øyeblikket er vi 210 medlemmer og voksende. Til flere medlemmer vi får—jo mer informasjon og kunnskap spres til våre omgivelser!

på institusjon og etter hvert gjennom offentlig administrasjon. Så flyttet jeg til Tøyen. Det var jeg og en kompis, som også var på Tøyenklubben, og ei jente som var på Tøyenklubben som leide en leilighet ned i Sørlogata. Så der bodde vi på to rom med en åpen døråpning mellom og med stillas utenfor hvor folk klatret inn og ut av vinduene våre. Det var en underlig tid, men det var veldig ålreit.

Men det Tøyen som vi ble kjent med da gjennom klubben, det var jo på en måte et helt annet Tøyen enn Tøyen, sånn som det er i dag, og på en annen måte helt maken. Tøyen var en arbeiderklassebydel og hadde sin stolthet i å være det. Man kan kanskje si at det ikke var av de øverste lagene av arbeiderklassen, men mellomstriket og en del av de absolutt fattigste. Dette var et miljø som i stor grad var fremmed for meg. Så jeg lærte masse, og samtidig så falt jeg godt til ro her borte. Vi var veldig mye rundt på skolene. Vi forsøkte å samarbeide med skolene i fritidsklubben slik at jeg var der sammen med medlemmer og holdt foredrag og viste lysbilder.

Ja, jeg driver jo og pusser disse snublesteinene til minne om Holocaust og det området som jeg har påtatt meg ansvar for. Det går helt borte fra Konows gate til Lakkegata. Så det er liksom mitt aksjonsområde.

de. Kampen klarer seg selv, men hele Tøyen og Grønland er mitt nedslagsfelt.

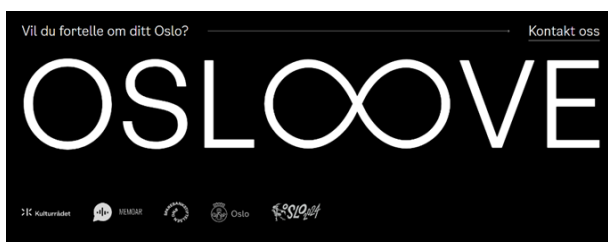

Pushing av snublesteiner. Foto: Martin Blindheim.

Jeg kom tilbake til Tøyen på begynnelsen av 2000-tallet, da flyttet jeg inn i Ringgata. Det er jo den korteste ringen som finnes i Oslo, og det skulle være begynnelsen på en stor indre ring, men det ble bare med Ringgata. Der bodde jeg noen år, og så ble det ledig leilighet her på Enerhaugen, noe som jeg egentlig alltid hadde hatt lyst til å flytte til. Jeg fikk den på forkjøpsrett. Og siden har jeg bodd her. Jeg har vel bodd her i 10-12 år tenker jeg.—og her blir jeg nok boende til jeg dør.

Om 400 år er alt glemt! Eller?

Nei da, se bare hva i klarer «grave» frem om vi går 400 år tilbake. I år er det nemlig 400 år siden Oslo, gamle Oslo, brant – og det skal markeres. Det var 17. august 1624 og middelalderbyen ble omtrent utsløyet. Men Christian kvart hadde planene klare og en ny by ble reist under Akershus festning 27. september samme år.

Historielaget har inngått et samarbeide med selskapet Memoar som har spesialisert seg på en gren innen historiefaget som kaller seg muntlig historie. De har laget et prosjekt, OSLOOVE, hvor de skal videointervjue 400 Oslofolk om byen vår og Oslo Byarkiv

skal motta og oppbevare filene i «all evighet». De har fått støtte av Kulturrådet, Sparebankstiftelsen og Oslo Kommune. Noen i styret har vært på kurs for å lære om muntlig historieintervju, etikk samt teknisk bruk av utstyr og programvare. Vi har valgt å fokusere på medlemmer og andre folk som har en tilhørighet til historielagets område. I skrivende stund har vi gjennomført 25 intervjuer. Disse har vi fått lov til å lagre og anvende til eget bruk, selvsagt etter avtale med den som er blitt intervjuet. 13/9 er dessuten alle de 400 invitert til markering i Oslo Rådhus.

Over finner du utdrag fra ett av disse intervjuene med Martin Blindheim».

Mer om prosjektet finner du her; <https://www.osloove.no/>

Karin A.

Et snev av Hollywood på Tøyen.

Tekst: Tor Kubberud

Her om dagen leste jeg i avisen at Sonja Henies eksklusive villa på Landøya i Asker skulle selges. Sonja Henie fikk bygd boligen, som nærmest er en herskapsbygning, i 1938 etter en eventyrlig periode med eget isshow i USA - og med dansefilmer som gikk på kinoer verden rundt.

Det brakte fram minner om lek på skøyter på isbaner på Tøyen. De kommunalt anlagte skøytebanene om vinteren, og på den som nå kalles «Sirkustomta», var populære for både lek og spill for gutter og jenter. Guttene med ishockey- eller bandykøller og jentene med danseskøyter. Det var nok slik at gutta drev sitt spill på størstedelen av banen, mens jentene måtte nøye seg med en ganske liten del. Slik var gjerne forholdet den gang.

Det omfattende programmet fra Showet—over 20 sider. Forestillingen var delt i 1. og 2. akt—totalt 19 innslag.

Sonja Henie kom til Norge og Oslo fra Hollywood med sitt show «Holiday Ice Revue» i august 1953. På Jordal Amfi var det show med glitrende kostymer og et stort antall artister i hele fire uker. Min mor hadde fulgt med i avisomtalen om isshowet og Sonja Henies besøk. Kanskje hadde hun også sett en av filme-

ne som gikk på kino i Oslo. Dette ville hun være med på! Og jeg måtte bli med som kjentmann og støtte. Billettene var vel forholdsvis dyre så vi hadde antakelig ikke råd til at hele familien ble med. Jordal Amfi var ikke så langt unna der vi bodde. Det var ikke lenger enn at man kunne gå. Men turen ville gå over Ola Narr og Kampens park i skumringen og i mørket. Siden jeg var godt kjent på stiene og veien på strekningen, var nok også det en grunn til at jeg skulle bli med.

Jordal Amfi var fylt opp med forventningsfulle tilskuerere. Vi fant våre plasser i tide. Banen var flombelyst. Plutselig ble lysene slått av. Det ble bekmørkt. Så hørte vi noen skøyteskjær på isen. En sterk lyskaster ble slått på. Den fanget Sonja der hun danset rundt på isen. Alene, i lysringen som fulgte henne. Det var magisk. Det er dette jeg husker.

Showet som fulgte med glitrende kostymer og en rekke artister har jeg ingen minner om. Sonja Henies show var en stor begivenhet og fikk mye presseomtale. På vår lokale skøytebane var det etter hvert utover i ukene jentene som dominerte mer enn før. Flere kom til med skinnende hvite danseskøyter og struttetkjørt. Det var «Hollywood»-stemning på banen. Gutta hadde respekt for omtalen av isshowet på Jordal og tolererte jentenes dominans på isen, i hvert fall en periode. Etter en tid ble «situasjonen igjen gjenopprettet» med guttas ishockeyspill på størstedelen av banen.

P.S. Sonja Henie (1912-1969) vant som kunsthopper tre OL-gull på rad i årene 1928, 1932 og 1936. Hun vant også ti verdensmesterskap og seks europamesterskap på rad. Etter idrettskarieren dro hun til Hollywood og ble ifølge Wikipedia en av de best betalte filmstjernene der og visstnok også en av USAs rikeste kvinner i sin tid. Hun arrangerte også en rekke oppvisningsshow på skøytearenaer etter andre verdenskrig. Mon tro om hun også er/var den mest kjente norske idrettsutøver noensinne - mer enn dagens Haaland, Ingebrigtsen, Hovland og Ruud!

Nylands verksted

Nylands Verksted (også kalt Nyland Verksted, Nyland Mekaniske Verksted, Nyland mekaniske Værksted) har en slags dobbel tilknytning til EGT historielags område. Jacob S. Jarmann startet i 1854 sammen med Prosper Nørbech et lite mekanisk verksted og trehøvleri. Det ble startet i Grønland 8 i 1854. I 1857 ble selskapet Jarmann, Nørbech & Comp. omdannet til aksjeselskap under navnet Nylands Mekaniske Verksted. Med tanke på skipsbyggeri kjøpte firmaet i 1857 en tomt ved Bjørvika, på odden Nyland vest for Akerselvas munning, der operaen ligger i dag. Med andre ord også innenfor EGT området. Kranbrygga lå

«Nylands mekaniske Værksted» - xylografi fra Ill. Nyhedsblad 1859.

på vestsiden, på den andre siden lå Tomtebygga. Samme år ble firmaet omdannet til et aksjeselskap under navnet Nylands mekaniske Værksted med ingeniør Jacob S. Jarmann, en av grunnleggerne, som direktør. Han innehadde stillingen til han gikk av i 1878. I de 20 årene han sto i spissen for verkstedet, utførte han et banbrytende arbeid som skipsbygger og maskinkonstruktør. Hans første bud var kravet om kvalitet og han arbeidet utrettelig for å skape en dyktig stab av fagfolk. I dårlige sesonger ville han heller beholde en arbeidsstokk som det ikke var arbeid for enn å miste fagarbeiderne.

Lokalene på Grønland brant i september 1859, og hele virksomheten ble da flyttet til Bjørvika. De første kaiene og verkstedbygningene der sto klare i

1860, og i 1861 kunne byggenummer 1, D/S «Engebret Soot» leveres. Samme år leverte verftet også taubåten D/S «Gan». Verdens første spesialbygde hvalbåt, D/S «Spes & Fides», ble levert til Svend Foyn i 1863. Plasseringen av verkstedet var meget gunstig der det lå ved utløpet av Akerselva, der den nye Operaen ligger. Den enorme ekspansjonen i handelsflåten etter 1850, og omleggingen til stål og damp gjorde Nyland til et ledende skipsverft. Bl.a. ble de første dampskipene til skipsreder Fred. Olsen bygd her (Bayard, Bonheur, Balduin). Foruten skip laget man maskiner til treforedlingsindustrien, mudderapparater, jernbanevogner m.m., senere også reservedeler til dieselmotorer.

Nylands Verksted Foto: Ole Tobias Olsen. Oslo Museum.

I 1881 måtte selskapet omorganiseres etter en konkurs, og navnet ble da Nylands Verksted. Det fortsatte å vokse, og omkring 1900 var det landets største skipsverft med to flytedokker og omkring tusen ansatte.

Ved Kranbrygga oppførte tyskerne under krigen to mannskapsbrakker med plass til 90 mann. På Nyland foregikk deler av Pelle-gruppas store, samordnede skipssabotasjeaksjon 23.–24. november 1944. Om kvelden den 23. klokken 22.30 kom de tre første eksplosjonene. De skjedde i maskinrommet til skipet M/S Arna. Det brøt ut en voldsom brann, én mann ble drept og to skadet. Den siste eksplosjonen kom klokken 8.15 neste dag. Skipet M/S Kaprino ble sterkt skadet, krenget og sank ved kaia og ble liggende

med deler av dekket under vann. En arbeider, Karl Arvid Nordstrøm ble drept under eksplosjonen. Da- gen etter innfant tysk sikkerhetspoliti samt en avde- ling SS-soldater seg og beordret funksjonærer og ar- beidere til å stille opp og der måtte de stå i fem ti- mer. Det ble plukket ut femten funksjonærer, for- menn og arbeidere som ble tatt med til Victoria ter- rasse. Bare tre ble visstnok løslatt. Tapet av tonnasje

Nylands Verksted ved arbeidshagens slutt 1962,
Foto: Randulf Kure. Oslo Byarkiv.

som sabotasjeaksjonen på de to hovedverftene i Oslo medførte, var følbart for tyskerne, og førte til enda strengere vakthold for å beskytte skip, verfts- og hav- nevirkksomheten.

I 1956 overtok Akers mek. Verksted aksjemajorite- ten, og Nylands Verksted kom med i Akergruppen. Til da hadde verftet levert rundt 100 hvalbåter, 50 pas- sagerskip og 200 lastebåter og spesialskip. Det tok i 1957 i bruk en ny flytedokk for skip opp til 17 000 dødvekttonn. I 1967 kom Akergruppens verft ved Pipervika og Bjørvika under felles ledelse og kalt hen- holdsvis Nyland Vest og Nyland Øst. Nylands Verk- sted (Nyland Øst) ble nedlagt i 1971, og 1971–82 var Nylands Verksted offisiell betegnelse på Akergrup- pens verft ved Pipervika.

Kilder: Store norske Leksikon, Wikipedia, Industrimuseum, Lokal- historiewiki, Oslo Byleksikon, Kåre Fasting: Nylands Verksted 1854-1954, Byminner 1975 nr. 4

Jacob S. Jarmann

Gründeren av Nylands Verksted var en helt spesiell person. Han var meget avholdt—både som leder og på grunn av

hans helt uvanlige tek- niske innsikt. Jarmann ble født i Fron i Gudbrands- dalen i 1816. Før starten av Nylands Verksted hadde han en bakgrunn som maski- nist til sjøs, han fikk håndtverker- stipendier og et kort studieopphold i England.

Han var oppfinner, og hans kammerladingsgevær ble antatt av det norske forsvaret som armégevær. Jar- mann var en ivrig forkjemper for jernbaneutbygging- en og var medlem av flere komiteer som arbeidet med Nordbane-planene. Like før han døde, fikk han oppleve at Stortinget bevilget de nødvendige midler til bygging av Nordbanen.

Han mottok St. Olavs Orden 1881 og den svenske Vasaorden året før.

På Aker Brygge ligger Jarmann Gastropub som har tatt navnet etter nettopp Jacob Smith Jarmann. Riktig nok angis det at han var med på å starte mekanisk verksted i lokalene helt tilbake i 1855. Noe unøyak- tig – da han startet sin lille mekaniske bedrift på Grønland. I 1956 overtok Akers mek. Verksted aksje- majoriteten, og Nylands Verksted kom med i Aker- gruppen. Jarmann var for lengst død og begravet, men ryktet om han dyktighet har gitt ham et etter- mæle i form av en Gastropub!

BONDEFANGERI OG ROCK'N`ROLL PÅ LILLETORVET...

Av: Line Lysklætt

...eller Vesletørje som det også ble kalt etter at Vaterlands Torv fikk nytt navn i 1872. Ikke var det mye torghandel der heller, men lå som en del av innfartsåren til Christiania fra øst, der tømmer, mat og andre varer kom inn til byen, og har en lang historie med skjenkesteder.

I forbudstiden var Lilletorget det sentrale stedet i byen for ulovlig salg av brennevin, såkalt «gauking». Uttrykket «å gå på gauketur» ville si å dra ut for å høre gjøken. I overført betydning ble dette brukt som kodeord om utflukter med

besøk i brennevinssjappene i omegnen for at man skulle slå seg riktig løs – ulovlig koko med andre ord – og Lilletorget ble byens svar på Chicago.

Brugata 9, som ligger i nordenden av torget, er en toetasjes bygård fra slutten av 1700-tallet, der bevertningsstedet som på folkemunne ble kalt «Rottefella» holdt til fra 1850-årene til 1920-årene. På 30-tallet en herreekviperingsforretning. Fra 1978

til 2012 inneholdt gården vertshuset og pizzeriaen «Den røde mølle». Nå inneholder den visst Rockestedet «Vaterland bar og scene». Jeg aner ikke om det er en opptur... Rocka var det og er det likevel.

Men som sagt, bønder kom inn til byen for å handle og bondefangeri var en utbredt livsinntekt for både

kriminelle og livets lyssky damer og ville fugler. Alkohol, sex og «surring» var en stor del av repertoaret, særlig på Lilletorvet, i de sene kveldstimer. «Å bli surret» betydde at den stakkars fulle bondetampen ble surret rundt igjen og igjen i sirkelen av en

Den Røde Mølle i Brugata 9 i 2012. Foto: Jon-Are Berg-Jacobsen .

gjeng tyver til alt av verdi var tømt fra kropp og lommer. Effektivt og uten for mye vold.

Hvis man surrer seg bort i området i dag kan man også gå på Abalone Kjøkken og bar i Brugata 11. Abalone var navnet på selveste Vaterlands dronning, men det er jo en annen historie...

Tipper du—eller prøver du vinningsjansene i Lotto?

Hittil i år har vi generert nesten 2500 kroner fra Grasrotandelen i Norsk Tipping fordi stadig fler av dere har ført opp historielaget som mottager av tippemidler.

Dette er vi veldig takknemlige for!

To bekker renner gjennom vårt område -

Hovinbekken og Tøyenbekken.

Av: Tor Kubberud og Terje Knudsen

Begge bekkene er lagt i rør. Men deler av Hovinbekken er åpnet med rennende rent vann blant enger og trær.

Hovinbekken.

Hovinbekken samler sitt vann fra vann og myrdrag i Grefsen og Årvollmarka. I den øvre delen er mye av bekken åpen der den renner ned fra Årvoll til Hovin og Gladengen, der vi får det siste glimt av den før den forsvinner i rør og kulverter og ender i Akerselva like før dens munning i Bjørvika. Før den store lukkingen i 1879 var Hovinbekken åpen ned forbi Ensjø, Jordal og Klosterenga og munnet ut i Bjørvika nedenfor dagens lyskryss Grønlandsleiret/Schweigaardsgate. Her ved munningen lå Nonneseter kloster i middelalderen, og bekken ble kalt Klosterelva. Navnet tyder på at den hadde mye større vannføring enn i dag. Hovinbekken er 11 kilometer lang og har sine kilder i Lillomarka.

Hovinbekken har definert Gamlebyens nordgrense mot Grønland. En bru, Nonnebrua, ledet i middelalderen over

elva og ut til området der benediktinernonnene holdt hus. I den historiske romanen Kristin Lavransdatter av Sigrid Undset omtales elva. I romanen skriver Undset utførlig om Kristins første stevнемøte en kveld/natt i Urtehagen i Klosterenga. (kap.III).

Gjenåpningen av Hovinbekken fra Hasle T til Ensjø T hedres med Oslo bys arkitekturpris for ny og god arkitektur. Foto: Bjørbekk & Lindheim. Fra Aftenposten.

Tidligere var det atskillig næringsvirksomhet i form av teglverk og isskjæring langs Hovinbekken, teglverkene særlig mellom Økern og Jordal, isproduksjonen lenger oppe. Det er registrert sju teglverk og minst fire dammer med isproduksjon; isproduksjonen ble drevet til omkring 1950, teglverksdriften stedvis noe lenger.

Hovinbekken er den av Oslos elver som etter utbyggingen av Oslo ble liggende for det meste i rør. Nå er bekken åpnet gjennom Bjerkedalen park på Økernbråten (2014). Lenger ble Teglverksdammen åpnet i 2015, mellom Hasle i vest og Hovin i øst. Videre, gjennom Tiedemannsparken og gjennom Stålværksparken, Gladengveien og senest gjennom Jordal park, der en del åpnet i 2020. Åpningen av Hovinbekken mellom Hasle og Ensjø ble tildelt Oslo bys arkitekturpris 2023. Planen er å åpne bekken helt ned til Grønland.

Tøyenbekken.

Tøyenbekken kommer fra et oppkomme nordøst for Dælenenga. Den ble lagt i rør i etapper fra 1862. Bekken følger i rørene sitt naturlige løp gjennom Rodeløkka og krysser Trondheimsveien

inn i Tøyen området og fortsetter på nedsiden av Enerhaugen. Den krysset Grønlandsleiret og føres ut i Oslofjorden via Akerselven.

Bekken ble i tidligere kjent som Lortbekken da den tok med seg mye kloakk nedover. Det skapte utrivel-

Grønland med omgivelser 1827. Kart av Hagelstam. UBO.

ge forhold med ille lukt i den nedre delen. Den tidligere trebroen over Grønlandsleiret ved Tøyengata ble da også kalt dritbrua.

Ved Botanisk hage har en sidegren av Tøyenbekken blitt renset og tilfører Fjellhaven i Botanisk hage en rennende bekk gjennom området. Målet er å skape et mer variert og aktivt miljø for planter, dyr og mennesker. Bekken har gitt navn til gata Tøyenbekken, som før 1952 het Bekkegata.

Bekken gir innimellom signaler om at den fortsatt er der – dog i rør. Melding på NRK 8.mai 2023 kl. 05:39; «*Vannlekkasje i Tøyenbekken. Det har oppstått en vannlekkasje i Tøyenbekken mellom Grønland og Schweigaards gate,*» skriver politiet på Twitter.

Gata er sperret inntil videre. Vann og avløpsetaten er på vei for å fikse lekkasjen. Ingenting tyder på at beboere i området er rammet.

Flere bilder langs Hovinbekken:

Øverst Hovinbekken ved Jordal. Neste: Bekken ved Klosterenga, deretter forbi Botsfengselet og så passeres Jarlegata og tilslutt kulverten der Hovinbekken foreløpig slutter sitt løp oppe i dagen.

Speedway stjerne fra Tøyen.

Henry «Stompa» Andersen

Av: Tor Kubberud

Fra idrettshistorien finner vi en Europamester fra Tøyen/Kampen. Anledningen er et stykke speedway-historie. Fra Europamesterskapet på et fullsatt Bislett i 1955. Henry «Stompa» Andersen raser fram til seier og gull i EM ! Henry «Stompa» Andersen vokste opp i Hagegata og gikk på Kampen skole. Idrett var en viktig del av kulturene i området, og «Stompa» begynte med fotball i idrettsklubben Frøy, som holdt til på Sørli plass. På den tiden ble det kjørt speedway-stevner på Jordal stadion, og det var her unge Andersen stiftet bekjentskap til motorsporten som skulle prege resten av hans liv. «Stompa» har kjørt det meste på to hjul. Han var aktiv på høyt nivå i speedway og motorcross, og kjørte internasjonalt fra 1945 og fram til 1960. Det var i speedway han var stjerne, med nordiske mesterskap, NM, EM og et utall norske og internasjonale seire gjennom en 15 års lang karriere. Dette var i speedwayens gullalder. Dælenenga («Dæl'enga») stadium var stappfull på hvert eneste stevne. Ja, speedway på Dæl'enga. For et show. Vi sto i depot-svingen, ved utgang til første langside, fra starten midt på bortre langside foran klubbhuset. Først inn i svingen var «Stompa» Han dro på nedover og var også først inn i andre svingen. Og raste langt ut på høyresiden. Det luktet sprit og eimen av brent grus var merkbar der vi sto. Syklene var ribbet ned, med en metanol-tank på størrelse med en hermetikkboks, som måtte fylles før hver omgang. Tan-

ken var festet til skråramma med to reimer. Etter speedway karrieren og ekteskap bosatte «Stompa» seg fortsatt på Tøyen - i Sofienberggata 57. Da forvaltet han også en bensinstasjon ved krysset Jens Bjelkes gate og Trondheimsveien i noen år. ——— En konkurent og venn innen speedway-miljøet i Oslo var superhelten Leif «Basse» Hveem. Han kjørte både speedway på kortbane og langbanekjøring, som i Oslo gjerne foregikk på Bjerkebanen og Bislett. Han var Nordens motorsykelkonge fra 1945 til midt på

1960-tallet. «Basse» var svært opptatt av hvorledes en best mulig skulle kjøre teknisk og effektivt. På den andre siden var han vågal, noe som kostet han diverse skader. Det gikk et rykte om «Basse» før et speedway-stevne på Bislett rundt 1955. Det het seg at han var lagt inn på sykehus etter et ankelbrudd. Derfra rømte han samme dag som stevnet var og kom til start med gipset høyrelegg. Han kjørte og vant med høyrebeinet bundet fast til sykkelen. På kortbane speedway er det bare venstre-svinger. Kjørerne skrenser seg gjennom svingene med venstrebeinet nede i grusen. Høyrebeinet brukes ikke. Det er mulig denne historien ikke er helt sann, men en

artig anekdote innen speedway-kjøring er det. Derfor må den med.

Kilder: Mye er sakset fra en artikkel i tidsskriftet til Kampen Historielag og fra Norsk biografisk leksikon.

Henry «Stompa» Andersen var så populær at en egen strikkeoppskrift for Ola-genseren modell Henry «Stompa» Andersen ble skapt.

Terjes tips: Lars Roede: Historisk atlas over Oslo - gamle kart forteller.

Av: Terje Knudsen

Et gavekort fra familien gjorde at jeg gikk raskeste veien til Norli og kjøpe denne relativt kostbare boken.

Jeg har aldri vært god med kart og dermed ikke så interessert heller. Det er bare det at fordyping i den delen av historien som inkluderer kart gir ofte den beste innsikten i fortiden.

Blant norske byer er Christiania/Oslo en av de best kartlagte. Vi kan finne den på kart ca. 400 år tilbake i tid. Men vi har manglet et historisk atlas - en samlet kronologisk fremstilling.

Kartene forteller om byens kontinuerlige forandring.

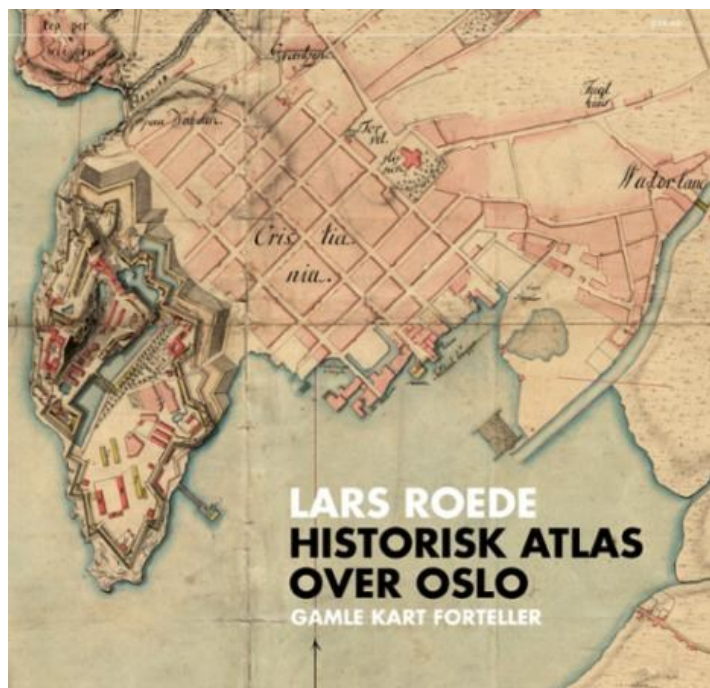
Omslaget av boken gir følgende innsikt:

1624-1814. Kartene er i denne perioden hovedsakelig lagd av og for militære, med utgangspunkt i Akershus festning. De som i tillegg viser byen, får frem hvordan bebyggelsen vokste utover i Bjørvika og utenfor vollene.

1814-1900. Hovedstadens krav og byens raske vekst dokumenteres av bykart for større områder enn i perioden før. Forsteder, industrivekst og byutvidelser blir gjennomgangstemaer, som belyses ved hjelp av trykte kart.

1900-tallet. Her vises hovedtrekk i utviklingen av den moderne storbyen, som i 1949 la Aker under seg og transformerte et landskap. Det skulle bli fylt av villastrøk, boligblokker, drabantbyer og biltrafikk. Generalplaner fra 1929 og 1950 er med. Byfornyelse og «sanering» dokumenteres, som Vaterland, Vika og Hammersborg. Den første drabantbyen settes på kartet: Lambertseter.

De individuelle kartene forteller sin historie. Et svensk spionkart viser Christiania fra 1659 tegnet av den svenske fangen Lars Broman. På kartet

«Christiania og omegn 1720» er områdene utenfor bykjernen kommet med og deler av vårt EGT-område er inkludert.

Croquis over Christiania og nærmeste omgivelser på side 150 gir en god oversikt – også over våre områder. På følgende sider blir det gjengitt et kart over Grønland i 1857.

Krums kart fra 1881 var det første som viste hele byen i oversiktlig måle-

stokk. Kartet viser i fargekode murhus (røde), oransje (utmurt bindingsverk) og hus av tre (gule). Gir en ekstra dimensjon til kartet.

Side 217 viser en illustrasjon over kommunens planer fra 1965 som viser motorveier både under og gjennom Slottsparken. Bør henge til påminnelse/advarsel over senga til enhver byplanlegger! En tredimensjonal modell av Bjørvika ajourført 2016 gir et godt inntrykk av hva «Fjordbyen» står for! (s 218). Vedtatt regulering av Vaterland fra 1953 viser tydelig gamle og nye bygninger i området.

Boka er verdifull og nyttig for alle Oslo-boere som er opptatt av Oslo fortid og framtid. Et godt råd fra meg er å bruke forstørrelsesglass på de første, gamle kartene!

«Noen av kartene kan du finne på nettsidene til Oslo Byarkiv og Nasjonalbiblioteket».

Flott jubileums-/fødselsdags-/julegave til hen som har alt!

Siden sist! - ved Karin Arnesen

Skolen er noe som har berørt både hver og en av oss og våre forfedre på et tidspunkt. Historielaget har lenge arbeidet med å samle

"DA KLOKKA KLANG"

Skolehistorien gjennom 300 år i historielagets område

Enerhaugen, Grønland og Tøyen historielag

denne historien i en fortelling og denne måneden går den i trykken. 100 sider med tekst og bilder og naturlig nok mye fokus på de fire skolene Hersleb, Lakkegata, Tøyen og Vahl. Vi gleder oss til å vise den til dere.

Digitalt, historisk vandrespill langs Akerselva.

Historie fra den nederste delen av Akerselva, fra Nybrua til

Vaterlands bru, blir alt for sjelden fortalt. Vi har laget et spill som kan varieres med 10 til 16 poster og går langs begge sider av elva. Det passer for ungdomsskolebarn og oppover. Det vil si også for deg og meg. Spillet er ferdig og lanseringsdato og mer informasjon kommer.

Gartnerløkka ferdigstilles – og EGT stiller opp.

Den lille løkka mellom Tøyengata og den vestre høyblokken på Enerhaugen er blitt fullstendig rehabilitert for ikke mindre enn 10 mill. kroner. Og den blir riktig fin. Trolig blir åpningsdagen 6. september og EGT har blitt invitert med i gjenåpningen og til å hjelpe til med historieformidlingen. Flere detaljer kommer på Facebook-side og hjemmeside.

Karins helter, - Ole G og Harald med Kongeeika.

Vi trodde vel ikke det var så mye mer historie vi kunne finne om disse to karene, men jo da. Om Ole Gudmundsen har vi funnet familien i Solør, skifter fra 1832 og ikke minst hva som foregikk i Agers Formandskap (Norbygata var en del av Aker den gang) i 1840 for at pengene skulle brukes slik Ole G ville.

Harald Bardahl, som fikk plantet Kongeeika til ære for Kong Olav, hadde en tilknytning til EGT-området både på 1920-tallet og 1940-tallet. Han bodde på Frelsesarmeens herberge i Urtegata og lå på sykestuen på Prindsen/Mangelsgården. Vi regner med at disse historiene er klare i løpet av høsten 2024.

KulTur turgruppe for innvandrere.

Vi forsøker også bidra til at innvandrere får kunnskap om historien vår. Bydel Gamle Oslo og Frivilligsentralen på Tøyen arrangerer en gang i uken korte vandreturer. Først ute fra historielaget var Magrete Rian (vår kasserer og Oslo-guide) den 6/8. Veldig vellykket og ny runde blir i september med Arne Danielsen i området Motzfeldtsgate og Rudolf Nilsens plass. Blant deltakerne var også en mormor, mor og barnebarn fra Kroatia med. Har DU lyst til å ta med turgruppen på en halvtimes omvisning så si fra til oss.

ENERHAUGEN, GRØNLAND OG TØYEN HISTORIELAG

Postadresse: Grønland 28, 0188 Oslo

E-post: egt.historielag@gmail.com

Org.nr.: 924 634 766

Bankkonto: 1813 31 32690

Vipps: 611188

Nettside: <https://egt-historielag.no/> Facebook: <https://www.facebook.com/EGTHistorie>

